

ФУНКЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ ПРАКТИКИ ЇДИ У ФЕНТЕЗІ

Годунок З. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри журналістики та PR-менеджменту
Національний університет «Острозька академія»
вул. Семінарська, 2, Острог, Рівненська область, Україна
orcid.org/0000-0001-8300-432X
zoriana.hodunok@oa.edu.ua*

Ключові слова: *їда як культурна практика, високе епічне фентезі, підліткове фентезі, романтичне фентезі (роментезі), читання.*

У статті авторка розглядає їду як повноцінну культурну практику у фентезійному наративі, що виконує важливу роль посередника між вигаданим світом та його читачем. Їжа не лише забезпечує базову потребу індивіда, а й є важливим елементом побудови світу та психологічного залучення читача. Оскільки фентезі за своєю природою є жанром, цілковито заснованим на вигадці, у якому діють персонажі, що не мають аналогів у реальному світі, а події розгортаються у світах із власними правилами, географією, історією та культурами, читач потребує певних орієнтирів для встановлення зв'язку з наративом. Такими орієнтирами можуть бути описи емоцій та почуттів, притаманних людині, які, однак, проживаються персонажами не-людьми; описи їхніх досвідів навчання, дорослішання, взаємодії з іншими персонажами, різною мірою співвідносними з аналогічними практиками в людському реальному світі тощо. Їда теж належить до таких орієнтирів.

Їда як культурна практика виконує у фентезі кілька важливих функцій. Серед них, зокрема, ідентифікація персонажа як представника певної соціальної, етнічної, культурної групи: застосовувані персонажем практики їди вказують на його належність до певної групи, його походження, місце в соціальній ієрархії. У таких випадках їда може тлумачитися і як певний ритуал. Також їда стає елементом інтеграції в групу – засобом налагодження міжособистісних зв'язків, установа довіри або дружби між героями.

Перші дві функції більшою мірою характерні для високого епічного фентезі. Це вид фентезі, який працює з новоствореним світом, для якого характерними є свої специфічні флора та фауна, клімат, система материків та океанів тощо. Отже, їда як певний ритуал може слугувати чинником ознайомлення читача із законами такого світу. Третя функція – інтеграція в групу – характерна для різних видів фентезі, зокрема й підліткового та романтичного, розглянутих у статті. З огляду на вищесказане, їда як культурна практика у фентезійній літературі виконує не лише практичну чи сюжетотворчу функції, а й глибоко символічну та культурну, слугуючи одним із важливих елементів розкриття і персонажів, і світу.

FUNCTIONS OF CULTURAL PRACTICE OF FOOD CONSUMPTION IN FANTASY

Hodunok Z. V.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Journalism and PR Management
National University of Ostroh Academy
Seminarska str., 2, Ostroh, Rivne region, Ukraine
orcid.org/0000-0001-8300-432X
zoriana.hodunok@oa.edu.ua*

Key words: *food as a cultural practice, high epic fantasy, young adult fantasy, romantic fantasy (romantasy), reading.*

In the article, the author explores food consumption as a cultural practice within fantasy narratives, serving as an important mediator between the fictional world of the text and its reader. Food not only satisfies a basic human need but also plays a crucial role in world-building and in fostering psychological engagement with the narrative. Since fantasy, by its very nature, is a genre rooted entirely in imagination – featuring characters without real-world analogues and events unfolding in entirely invented worlds with their own rules, geographies, histories, and cultures – the reader requires familiar reference points to establish a connection with the story. Food is among these familiar markers.

As a cultural practice, food fulfills several important functions within fantasy literature. One of these is the identification of a character as a member of a particular social, ethnic, or cultural group: food-related practices signal their origins, affiliations, and place within a social hierarchy. In such contexts, food consumption may also carry ritualistic significance. Furthermore, food acts as a vehicle for social integration – facilitating interpersonal bonds, the establishment of trust or friendship among characters (for example, through the act of sharing a meal or saving a life by offering a piece of bread).

The first two functions are most commonly found in high or epic fantasy. This subgenre is typically set in fully invented worlds that possess unique flora and fauna, distinct climates, and complex systems of continents and oceans. In such cases, food – particularly when treated as a ritual – can serve as a means of introducing the reader to the rules and structure of that world. The third function – social integration – is more broadly characteristic of various fantasy subgenres, including young adult and romantic fantasy, which are also examined in the article. Taken together, these functions demonstrate that food in fantasy literature operates not only as a practical or plot-driven element but also as a deeply symbolic and cultural one, serving as one of key mechanisms in the development of both characters and fictional worlds.

Постановка проблеми. Читання, за Г. І. Гадамером, Г. Р. Яусом та П. Рікером, осмислюється не лише як процес розуміння й інтерпретації тексту, а й самоідентифікації реципієнта: «... естетичне сприймання уможливує як специфічну рольову дистанцію реципієнта, так й ігрову ідентифікацію з тим, чим він мав би або хотів би бути: [воно] дає змогу насолоджуватися тим, чого в житті не можна було б досягнути [...] задає базові рамки прикладів для ситуацій та ролей, які можна перейняти [...] дає змогу розуміти власну самість як те, що можна протиставити всім ролям і ситуаціям як процес естетичного формування» [Яус, 2011, с. 30].

Незнане, незнайоме, нове може бути прийнятим і прийнятним тоді, коли воно супроводжу-

ється чимось знайомим. Чому так відбувається? Людина є істотою соціальною, і в основі її поведінки лежить наслідування [Vandura, 2023]. Читачуючи про дії, нам знайомі й зрозумілі, ми легше вписуємо себе, свій досвід у нову структуру тексту. Якщо дії певного персонажа легко вписуються в парадигму нашого світовідчуття, читачеві легше проєктувати себе, свої досвід, емоції на нього. Знайомство із цілком новим світом епічного високого фентезі зі своїми фізичними й магічними законами, зокрема і з расами та магічними істотами, які його населяють, і адаптація до його умов здійснюється саме завдяки тим персонажам та діям, які є знайомими для читача. Так знижується когнітивне навантаження на нього, отже, застосу-

вання таких практик, як, наприклад, споживання їжі, для того щоб певним чином ідентифікувати персонажів у фентезійній літературі, базованій цілковито на вимислі, є природним і зрозумілим.

Загалом гастрономічна тематика, зокрема й ґрунтована на фентезійній літературі, є доволі популярною сьогодні. Як приклад можемо навести появу в книжковій індустрії «Кулінарної книги Гаррі Поттера» Т. Грімма. Водночас їжа та їда у фентезі доволі активно досліджуються літературознавцями. Так, С. Чемберлейн та А. Чош доводять, що їжа є елементом ідентифікації персонажів [Chamberlain; Chosh]. А. Чош іде ще далі й аналізує їжу у фентезі в ключі дослідження сучасного конс'юмеризму [Chosh]. В. Гупер наголошує на тому, що їжа у фентезі безпосередньо пов'язана з такими елементами світобудови, як «клімат, географія, торгівля, війна, культура, релігія, класи, багатство, влада, колоніалізм, експлуатація тощо» [Hooper]. Інтерес до гастрономічної тематики зростає й серед українських науковців. Так, Центр із дослідження літератури фентезі при Інституті літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України у січні 2025 р. провів конференцію «Теоретичні аспекти дослідження літератури фентезі. Світобудова фентезі: гастрономічний вимір». Серед пропонованих до обговорення питань не лише традиційні в межах такої тематики вигадані продукти й ритуали їди чи чарівні наїдки та напої, а й аспекти тілесності, що розкриваються через гастрономічний вимір.

Мета і завдання статті. Мета статті – визначити особливості культурної практики споживання їжі у фентезі та функції, які вона виконує в різних видах фентезійних текстів. З огляду на вищесказане, завданнями статті є такі: 1) визначити особливості культурної практики їди у текстах високого епічного фентезі; 2) визначити особливості культурної практики їди в текстах романтичного та підліткового фентезі; 3) порівняти функції їди в різних видах фентезі.

Предмет та об'єкт дослідження. Об'єктом наукової розвідки є культурна практика їди у фентезійній літературі. Предмет статті – особливості та функції культурної практики їди в різних видах фентезі.

Насамперед ми працюємо з високим епічним фентезі, зразками якого вибрали «Хроніки вбивці короля» П. Ротфуса та «Хроніки буресвітла» Б. Сандерсона; підлітковим фентезі: «Агенція «Локвуд і Ко» Дж. Страуда та «Інсайдери» М. Кауліца; романтичним фентезі, головню «Двором шипів і троянд» С.Дж. Маас. Серед аналізованих текстів також «Гаррі Поттер» Дж.К. Ролінг, якого можна тлумачити як фентезі для дітей та підлітків – залежно від частини. Важливо зазначити, що всі опрацьовані

в статті тексти є фентезійними циклами. Більша їх частина є зразками фентезі західної традиції (головню американської та британської, оскільки саме такі тексти активно перекладаються українською мовою останніми роками). Водночас у межах нашого дослідження аналізуємо й текст М. Кауліца, українського автора.

Корпус матеріалу дослідження добивався рандомно, проте кожен з аналізованих текстів має високі середні оцінки на платформі для читачів GoodReads і є популярним у читацькій спільноті платформ booktube та booktok. Аналізовані у статті гастрономічні аспекти цілком характерні й для інших фентезі, які не увійшли в перелік матеріалів дослідження.

Під час дослідження ми застосовуємо герменевтичний метод, який слід розуміти «як єдність трьох моментів (розуміння [...], пояснення [...] і застосування)» [Яус, 2011, с. 573]. Їда становить один із фундаментальних елементів фентезійного сторітелінгу і є одним з елементів ідентифікації персонажа [Chamberlain; Chosh; Hooper]. Ідентифікація завжди є діалогічним процесом: індивід пізнає себе лише в стосунку з іншим; як інший здатен формувати Я індивіда, так і Я може впливати на іншого, визначаючи його в той чи той спосіб. Тож природно, що їда у фентезійних текстах стає елементом саме діалогу між персонажами. Вона може бути частиною хронотопу зустрічі (визначаємо його через зміни в позиції, досвіді, світогляді, діях персонажа, які стають наслідком зустрічі /діалогу з іншим) чи хронотопу дороги (життя індивіда осмислюються як шлях, який він долає самостійно, однак частіше з іншим), демонструючи читачеві різні способи взаємодії між персонажами в межах певної групи.

Виклад основного матеріалу. Прийоми їжі фентезійними персонажами супроводжуються певними ритуалами, які демонструють, що це не лише задоволення базової потреби, а й частина культури певного етносу чи народу, елемент його належної ідентифікації. Покажемо у цьому ключі є народ мандрівників едема-ру, із якого походить Квоут, головний персонаж трилогії П. Ротфуса «Хроніки вбивці короля». Їхня практика споживання їжі настільки випрацьована, що перетворилася на певний ритуал, у межах якого кожен із посвячених – едема-ру та їхніх гостей – знає своє місце, має свою мовну партію й може споживати їжу, оскільки вже є частиною їхньої спільноти. Це ритуал соціалізації, інтегрування, і він, з огляду на мандрівний спосіб життя едема-ру, стає, з одного боку, елементом їх ідентифікації як мандрівного народу, способом зафіксувати себе як певну цілість у змінних умовах, а з іншого – забезпечує дружню й інклюзивну взаємодію з іншим, хто трапляється на їхньому шляху.

Коли Квоут звертається до виконання ритуалу наново («Хроніки вбивці короля»: «Страх мудреця», П. Ротфус [Ротфус, 2023]), ситуація відмінна – і ритуал теж змінюється. Роль едема-ру грають злочинці: убивці і гвалтівники. І в цій ситуації Квоуту теж доводиться грати не того, ким він є насправді. Він перебирає на себе роль прийшлого, хоча є едема-ру. Прикметно, що позбувається злочинців-самозванців він саме під час споживання їжі – він їх отрує. Тобто ритуал інтеграції перетворюється на ритуал відплати – не лише за те, що вони вчинили з невинними дівчатами, а й за те, що вони зробили спробу ідентифікувати себе як едема-ру, за те, що за їхніми діями відтепер судять про справжніх едема-ру. Їжа, яка повинна давати життя й підтримку, стає засобом учинення смерті.

Квоут у поселенні адемів у спільній їдальні на початках сидів сам («Хроніки вбивці короля»: «Страх мудреця», П. Ротфус [Ротфус, 2023]), що найповніше демонструвало його чужість поміж цього народу. Однак якщо йдеться про практику, з якою він не знайомий, він ставить запитання, щоб навчитися й так виявити свою повагу до культурного досвіду певної соціальної групи/етносу/народу. Відкритість до нового знання, зацікавленість у ньому, визнання в такій спосіб його цінності допомагають Квоуту інтегруватися. Так, адемом він, звісно, не став, однак він навчався їхньому бойовому мистецтву, тобто робив те, чого не робив до цього ніхто інший із чужинців.

«... Сприйняття самого себе стає легшим, а то й узагалі можливим у сприйнятті іншого» [Яус, 2011, с. 479], тож Квоут розбудовує власну ідентичність, розуміє, хто він є в межах цієї спільноти – і в цілому світі саме завдяки взаємодії з іншим. І одним зі способів продемонструвати особливості такої взаємодії стає саме їда.

Коли Квоут грав у шинках, він мав вироблений набір правил щодо їди й пиття, який унормовував його поведінку як представника певної соціальної ролі [Ротфус, 2023]. Тут був реалізований навіть певний елемент гри, що знову метафорично асоціюється з природою Квоута (представник мандрівного народу лицедіїв, актор і співець): оскільки Квоут працював, він не міг пити алкогольні напої, тож коли вдячні слухачі його пригощали, він насправді пив воду, натомість отримував чи то їжу, чи то додатковий кошт від власників корчем.

Така усна домовленість насправді задовольняла всіх суб'єктів комунікативної ситуації: глядачів, які, пригощаючи, віддячували Квоуту за гарно проведений час; власника корчми, який отримував більше прибутку; самого Квоута, відтепер забезпеченого всім необхідним. Квоут, який після загибелі батьків став жебраком, тепер

міг почуватися впевненіше й навіть формувати певні соціальні зв'язки – мати друзів, пригощати їх час від часу.

Доволі активно мотив їди як культурної практики представлено в серії Б. Сандерсона «Хроніки буресвітла». Це зумовлено значною мірою тим, що фентезист створює унікальний світ Космер, населений дуже різними народами, які належать до різних біологічних видів; світ, населений незнайомими рослинами й тваринами, отже, він потребує додаткових засобів унормування. Так, прийом їжі демонструє різні гендерні ролі персонажів: наприклад чоловіки й жінки не можуть сидіти за одним столом (Навані (мати короля – sic!) «не сіла за королівський стіл – обідати за ним годилося лише чоловікам» [Сандерсон, 2023]), і цей показовий елемент лише посилює сутнісні відмінності в гендерних позиціях персонажів. Чоловічою компетентністю є війна, натомість жінка зосереджена на служінні, зокрема й письмі та науці, які є сферами обслуговування військових, які завойовують землі та хризаліди.

Четвертий загін мостонавідників, очолюваний Каладіном, постає перед читачем як цілість зокрема й через демонстрування їхніх спільних вечерь. Прикметно, що навіть маючи змогу після того, як вони отримали волю, споживати їжу по-іншому, наприклад з іншими людьми чи в закладах харчування, вони системно відмовляються від цих можливостей, так само приходячи щовечора до спільного казана. Ця повторювана дія стає чинником усвідомлення їхньої єдності, кодує їхній спільний травматичний досвід, який вони й хочуть забути, але мусять пам'ятати («Хроніки буресвітла»: «Слова Променистого ордену», Б. Сандерсон [Сандерсон, 2023]).

Сам же Каладін, навіть отримавши звання капітана, фактично дорівнявшись до світлооких (тобто здобувши високий соціальний статус), так само вечеряє зі своїми побратимами, відчуваючи за них відповідальність. Психологічна травма втрати, ніяк ним не пропрацьована, змушує його бути поруч, проживати все те, що проживають вони, темноокі й, відповідно, нижчі за рангом, щоб у разі потреби допомогти їм, захистити, померти за них чи з ними.

Соціальну зумовленість правил прийому їжі виразно представлено й, наприклад, у романі «Велике полювання» («Колесо часу» Р. Джордана). Так, «першим свою порцію отримав Інтар, тоді Уно, а всі інші стали одним за одним у чергу» [Джордан, 2021, с. 180]. Інтар є головним у загоні, має статус лорда, тож саме він першим отримує свою порцію. Такий порядок природний для військового загону, повторюваний із раз у раз під час подорожі-полювання за Рогом. Важливим є й той факт, що повечеряти Ранд підходить саме

до Інгара; він має заступити Інгара й очолити військо, якщо з лордом щось трапиться.

Їда й пиття є тими актами, які єднають від початків різних персонажів. Наприклад, в одній з інтерлюдій Баст, демон, і Хроніст, людина, затоваришували, пройшовши ритуал спільного споживання їжі й питва («Хроніки вбивці короля»: «Ім'я вітру» [Ротфус, 2023]). «Така інклюзивність оповіді забезпечує усвідомлення іншості як певної норми, яку слід приймати за належне. Водночас цей прийом показує спільноту, як її розуміє власне людина» [Годунок, 2022, с. 126].

Але їда як культурна практика представлена і в інших різновидах фентезі, наприклад у підлітковій літературі. Так, у серії романів Дж. Страуда «Локвуд і Ко» новенька членкиня команди Локвуда інтегрується значною мірою саме тому, що вона готує для них. Показовою є їхня зустріч у будинку Локвуда: «Повернувшись до Лондона, я [Люсі, оповідачка історії] взяла таксі й попросила шофера зупинитись [...] щоб купити [...] булочок до чаю [...] Булочки будуть саме до речі! / [...] на моєму стільці, сиділа струнка темношкіра дівчина [...] усміхалася і навіть потрошку сміялась, хоч головним чином слухала, як веселяться хлопці. / На столі стояли три чашки з чаєм і наш найкращий таріль, на якому я побачила рештки булочок із мигдалевою поливою» [Страуд, 2022, с. 92–93]. Перед нами група підлітків, навіть більше, це діти, позбавлені так чи інакше батьківського піклування й змушені боротися проти навали привидів. Солодощі для них, з одного боку, є засобом відновлення енергії після важких завдань, а з іншого – це спосіб повернутися в дитинство, яким воно могло би бути, якби в Лондоні не трапилася навала потойбічних істот.

Те, що Люсі ревнує хлопців до Голлі Манро, теж видається зрозумілим: Голлі не лише сиділа на її стільці, але й пригостила Локвуда й Джорджа тими булочками, які для них купила сама Люсі. Для дівчини це очевидне заступання її місця у цій соціальній і професійній групі.

У першій частині підліткової трилогії М. Кауліца «Емпат» неможливість головного персонажа Кая Мерфі інтегруватися в групу теж продемонстрована через їду: «– Бутерброд? [– запитав учитель] / – Ні, дякую, – ледве відірвався від чаю Кай, з тугою поглядаючи на стіл. Батончики, снеки та інший перекус давно стояв у нього поперек горла. Він справді ще не снідав, але гризти чуже печиво на викладацькій кухні з куратором над головою... Емпат і в звичайній їдальні насилу їв, напружуючись від присутності сторонніх» [Кауліц, 2023, с. 120]. Кай, зневажуваний родиною й неприйнятий у світі загалом, бо є емпатом, наче позбавлений соціальних навичок, зокрема й прийняття допомоги – або їжі. Вона для нього «чужа»,

тож йому доводиться відмовитися від неї попри те, що насправді він її потребує. Учителю Хейгер же намагається налагодити зв'язок із новачком у своїй групі, використовуючи їжу як один із можливих засобів комунікації.

Через вечірку – і випивання – Кай зближується з однокласниками. Це не означає, що він стає з ними друзями (хоча з частиною – так, ось як про нього висловлюється Ірине: «... ну всі емпати довбонуті на голову. Але ми собі відхопили хоча б не такого мерзенного» [Кауліц, 2023, с. 132]). Це означає, що саме спільні випивання кристалізують для Кая зв'язки в групі, до якої він відтепер належить і неформально. Так, він визнав Джиена як такого, чию позицію розуміє і приймає («Він захищав своїх» [Кауліц, 2023, с. 132]), та дізнався, хто підставив їх із журналісткою, тож остаточно визначив свого супротивника Міку.

У першій частині «Поттеріани» Дж.К. Ролінг («Гаррі Поттер і філософський камінь») Гаррі Поттер знайомиться зі своїм вірним другом Гегридом. Елементом цього знайомства стає торт, яким напіввелет привітав малого Гаррі з його одинадцятиріччям: «Із внутрішньої кишені свого чорного плаща незнайомиць дістав трохи придурену коробку. Тремтячими пальцями Гаррі відкрив її. В середині лежав великий липкий шоколадний торт, на якому було виведено зеленим кремом «З днем народження, Гаррі!» / Гаррі глянув на велетня. Він хотів подякувати, але слова десь загубилися дорогою до вуст і замість подяки вийшло: / – Хто ви?» [Ролінг, 2002, с. 51]. Звернімо увагу, що, по-перше, слабко соціалізований хлопчик не здатен дотримати ритуал – промовити слова вдячності. По-друге, саме ця сцена спонукає його запитати, ким є Гегрид, щоб урешті дізнатися, ким є насправді й сам Гаррі Поттер.

Важливо, що через їжу Гаррі затоваришує з Роном Візлі – пригостивши його смаколиками, як то зробив із ним Гегрид [Ролінг, 2002]. А в третій частині «Поттеріани», у романі «Гаррі Поттер і в'язень Азкабану» [Ролінг, 2002], так само Гаррі затоваришує з Ремусом Люпином, прийнявши від нього шоколадку, щоб побороти слабкість після нападу дементорів.

Натомість, щоб показати, наскільки Гаррі небажана дитина в домі Дурслів, демонстровано інші практики їди. Так, малолітній Гаррі змушений готувати сніданки для цілої родини й не завжди отримував належну собі порцію. Коли одного разу Дурслі взяли Гаррі в зоопарк, вони купили своєму синові Дадлі та його ліпшому другові Пірсу «по великому шоколадному морозиву» [Ролінг, 2002, с. 29], Гаррі ж отримав «дешевого лимонного льодяника» [Ролінг, 2002, с. 30].

У серії романтичного фентезі (романтезі) С.Дж. Маас «Двір шипів і троянд» саме потреба

в їжі стала тим чинником, який звів Фейру Арчерон, людську дівчину, та лорда двору весни, представника народу фейрі Темліна [Маас, 2024]. Вона полювала в лісі, щоб прогодувати свою родину: батька та сестер, а в результаті вбила одного з представників фейрі, який постав перед нею у вигляді вовка.

Незабезпечена базова потреба в їжі стає потужним психологічним чинником: Фейра закохується в Темліна, навіть більше, виявляється залежною від нього значною мірою тому, що він забезпечує безбідне існування її рідних. Водночас відсутність потреби полювати дає можливість самій Фейрі робити те, до чого прагнула усією душею, – малювати.

Висновки і перспективи подальших розробок. Отже, їжа у фентезі – це не лише засіб задоволення базової потреби індивіда. Культурна практика їди є елементом ідентифікації персонажа: його ролі й місця в певному етносі чи народі, у певній культурній, релігійній, соціальній чи іншій групі. Для читачів це ключ до розуміння персонажів, які можуть бути представниками різних фентезійних рас чи магічними створіннями, біологічно ніяк не схожими на людину, отже, загалом складними для їх тлумачення та розуміння; і водночас світу, який, головню у високому епічному фентезі, може суттєво відрізнитися від знаного нами, причому різниця може бути як фізичною (наприклад, невідомі рослини та тварини), так і соціальною, тому що новий світ у фентезі насамперед соціальний.

Фентезі пропонують кілька ключових тлумачень практики споживання їжі й питва, які реалізуються головню як діалогічний процес. Епічне високе фентезі системно працює з унікальними практиками їди, демонструючи через акт споживання їжі ступінь розвинутої культури (етносу, народу; гендерних ролей), соціальних взаємозв'язків і взаємодії персонажів різних соціальних ролей (соціальна структуризація суспільства чи групи).

Їжа, її споживання єднають персонажів (наприклад, через мотиви пригощання, порятунку від голодної смерті), і такий мотив характерний для різних видів фентезі, зокрема й підліткового чи романтичного.

Перспективним для подальших досліджень вважаємо застосування методів літературної антропології та гендерних студій для більш ґрунтовного вивчення аспектів їди як культурної практики. Наприклад, у межах антропологічного підходу можна досліджувати соціальні ієрархії, класові структури й ролі у їх межах, сприйняття свого та чужого в певній культурі через гастрономічний вимір тощо. У межах гендерних студій можна аналізувати типові гендерні ролі чоловіків

і жінок, деконструкцію гендерних стереотипів (наприклад, коли персонаж не лише готує їжу, а й використовує її як зброю – як Вайолет Сорренгейл у «Четвертому крилі» Р. Яррос), проблеми контролю тіла (через піддавання голоду чи отруєння, як у текстах підліткового фентезі «Народ повітря» Г. Блек) тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Годунок З. Художня концепція роману Станіслава Лема «Соляріс». *Футурологічний конгрес. Фантастичні світи Станіслава Лема* : колективна монографія / за ред. Д. Шевчука та О. Вісич. Острог : Острозька академія, 2022. С. 109–130.
2. Джордан Р. Велике полювання. *Колесо часу*. Кн. 2 / пер. з англ. Г. Михайловської та Т. Дитини. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2021. 680 с.
3. Кауліц М. Емпати. Київ : Кондор, 2023. 320 с.
4. Маас С.Дж. Двір шпів і троянд / пер. з англ. О. Парікової. Харків : Vivat, 2024. 560 с. URL: <https://www.yakaboo.ua>
5. Ролінг Дж.К. Гаррі Поттер і в'язень Азкабану / пер. з англ. В. Морозов ; за ред. І. Малковича. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. 382 с.
6. Ролінг Дж.К. Гаррі Поттер і філософський камінь / пер. з англ. В. Морозов ; за ред. О. Негребецького, І. Малковича. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. 317 с.
7. Ротфус П. Ім'я вітру. *Хроніки вбивці короля*. Кн. 1 / пер. з англ. М. Пухлій. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2023. 800 с. URL: <https://www.yakaboo.ua>
8. Ротфус П. Страх Мудреця. *Хроніки вбивці короля*. Кн.2 / пер. з англ. М. Пухлій. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2023. 1264 с. URL: <https://www.yakaboo.ua>
9. Сандерсон Б. Слова Променистого ордену. *Хроніки Буресвітла*. Кн. 2 / пер. з англ. А. Зорницький. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2023. 1248 с. URL: <https://www.yakaboo.ua>
10. Страуд Дж. Примарний хлопець. *Агенція «Локвуд і Ко»* / пер. з англ. В. Панченка. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2022. 352 с.
11. Яус Г.Р. Досвід естетичного сприйняття і літературна герменевтика / пер. з нім. Р. Свято, П. Таращук. Київ : Основи, 2011. 624 с.
12. Bandura A. Social Cognitive Theory. An Agentic Perspective on Human Nature. John Wiley and Sons Ltd, 2023. 240 p.
13. Chamberlain S. Food in Fantasy Fiction. URL: <https://www.stephenchamberlain.net/fantasy/food-in-fantasy-fiction>
14. Chosh A. Accio FOOD! Food and its Magical Properties in Cartoons and Fanrasy Literature. *Food Culture Studies in India*. P. 23–30.

URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-15-5254-0_3

15. Hooper V. Thinking about Food in Fantasy. URL: <https://fantasy-faction.com/2015/thinking-about-food-in-fantasy>

REFERENCES

1. Hodunok, Z. (2022) Hudozhnia kontseptsia romanu Stanislava Lema «Soliaris» [The Artistic concept of Stanislaw Lem's novel «Solaris»]. Futurolohichnyi kongres. *Fantastychni svity Stanislava Lema: A Collective Monograph* / The National University of Ostroh Academy. P. 109–130.
2. Jordan, R. (2021) Velyke Poliuvannia [The Great Hunt]. *The Wheel of Time: B. 2.* Ternopil': Navchal'na Knyha – Bohdan. 680 p.
3. Kaulits, M. (2023) Empaty [Empaths]. Kyiv : Kondor. 320 p.
4. Maas, S.J. (2024) Dvir shypiv i troyand [A Court of Thorns and Roses]. Harkiv : Vivat. 560 p. URL: <https://www.yakaboo.ua>
5. Rowling, J.K. (2002) Harri Potter i vyazen' Azkabanu [Harry Potter and the Prisoner of Azkaban]. Kyiv: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA. 382 p.
6. Rowling, J.K. (2002) Harri Potter i filosofs'kyi kamin' [Harry Potter and the Philosopher's Stone]. Kyiv : A-BA-BA-HA-LA-MA-HA. 317 p.
7. Rothfuss, P. (2023) Imya vitru [The Name of the Wind]. *The Kingkiller Chronicle: B. 1.* Harkiv : Knyzhkovyi klub «Klub simeynoho dozvillia». 800 p. URL: <https://www.yakaboo.ua>.
8. Rothfuss, P. Strah mudretsia [The Wise man's Fear]. *The Kingkiller Chronicle: B. 2.* Harkiv : Knyzhkovyi klub «Klub simeynoho dozvillia». 1264 p. URL: <https://www.yakaboo.ua>
9. Sanderson, B. (2023) Slova promenystoho ordenu [Words of Radiance]. *The Stormlight Archive: B. 2.* Harkiv : Knyzhkovyi klub «Klub simeynoho dozvillia». 1248 p. URL: <https://www.yakaboo.ua>
10. Stroud, J. (2022) Дж. Prymarnyi hlopets' [The Hollow Boy]. *Lockwood & Co.* Kyiv : A-BA-BA-HA-LA-MA-HA. 352 p.
11. Jauss, H.R. (2011) Dosvid estetychnoho spryiniattia i literaturna hermenevtyka [The Experience of Aesthetic Perception and Literary Hermeneutics]. Kyiv : Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «Osnovy». 624 p.
12. Bandura, A. (2023) Social Cognitive Theory. An Agentic Perspective on Human Nature. John Wiley and Sons Ltd. 240 p.
13. Chamberlain, S. Food in Fantasy Fiction. URL: <https://www.stephenchamberlain.net/fantasy/food-in-fantasy-fiction>
14. Chosh, A. Accio FOOD! Food and its Magical Properties in Cartoons and Fantasy Literature. *Food Culture Studies in India.* P. 23–30. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-15-5254-0_3
15. Hooper, V. (2015) Thinking about Food in Fantasy. URL: <https://fantasy-faction.com/2015/thinking-about-food-in-fantasy>